

Світова література 5-клас

Вчитель: Волощенко В.В.

Тема: Марк Твен (1835-1910). Факти життя і творчості письменника. Історія задуму й створення повісті «Пригоди Тома Соєра». Повість.

Мета: ознайомити учнів із життям та особливостями творчості Марка Твена; виразно читати та емоційно сприймати розділ 2 «Чудовий маляр» повісті «Пригоди Тома Соєра!; дати оцінку моральним якостям, вчинкам персонажів повісті; дати початкові уявлення про поняття «повість», «роман»; визначити окремі художні засоби створення образу Тома та його товаришів (портрет, вчинки, мова, ставлення до інших); розвивати творчу уяву, навички зв'язного мовлення, спілкування, аналізу і систематизації навчального матеріалу, уміння висловлювати свою думку та обґрунтовувати її; виховувати повагу до літературної творчості; формувати всебічно розвинену особистість, прищеплювати інтерес до духовних надбань людства.

Обладнання: підручник, портрет М.Твена, дидактичний матеріал, фотографія пам'ятника Тому Соєру та Геку Фінну в Ганнібалі.

Тип уроку: вивчення нового матеріалу.

Епіграф уроку: «Усі ми родом із дитинства.»

Антуан де Сент-Екзюпері

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Оголошення теми, мети, епіграфу уроку.

III. Актуалізація опорних знань.

1. Актуалізація суб'єктивного досвіду учнів.

- Які асоціації у вас викликає слово «дитинство»?

казкове	дбайливе	безхмарне	радісне
світле			дружнє
сонячне	ДИТИНСТВО		райдужне
бешкетливе	добре	життєрадісне	грайливе

IV. Сприйняття і засвоєння учнями навчального матеріалу.

1. Вступне слово вчителя.

- Кожна людина колись була дитиною. І великі письменники також були дітьми. І теж, напевно, бешкетували, ганяли голубів, боялись темряви. Але, подорослішавши, люди часто забувають свої дитячі роки, стають нудними і буркітливими. І тоді чудовий світ дитинства назавжди відходить у минуле, а шкода. Добре, що деякі мудрі дорослі беруться писати книжки. Ну, а ми, читаючи ці твори, можемо дізнатися, якою ж була їхня країна далекого дитинства.

Жив на світі один цікавий чоловік. У нього була незвичайна біографія, дивне ім'я і химерний будинок. На одну третину це був пароплав, на іншу третину – собор, а ще одна – годинник із зозулею. Вечорами він любив сидіти на «палубі». Це був ... Марк Твен. І сьогодні ми вирушимо в країну його далекого дитинства. Адже це велика майстерність – дорослій дитині написати про дітей так, аби діти впізнали самих себе і уявили цілком реальних однолітків, таких, як вони самі. Створити такий твір здатна тільки людина, яка зберегла дитинство в собі, зберегла дитячу щирість, чистоту, відвертість. Це вкрай важливо – зуміти протягом складного дорослого життя зберегти дитячу безпосередність. Саме такою людиною був американський письменник Марк Твен.

2. Робота з портретом Марка Твена (ст..154)

- Молодша дочка Марка Твена С'юзен згадувала: «У нього вельми гарне сиве волосся, не надто густе й не надто довге, - якраз таке, як слід; римський ніс, завдяки якому його обличчя видається ще красивішим, добрі сині очі і маленькі вусики».

Знаменитий американський письменник-гуморист мав зовнішність, очевидно, досить типову для своїх співгромадян. Часто він отримував фотографії від своїх двійників.

3. Словникова робота.

Псевдонім (з гр.. помилкове ім'я) - ім'я, яке використовується людиною у тій чи іншій діяльності замість справжнього, даного при народженні, зафіксованого в офіційних документах. Ним найчастіше користуються діячі літератури та мистецтва.

Зараз практично кожен користувач Інтернету має псевдонім – нік.

4. Картка-інформатор «Походження псевдоніма Марк Твен»

- Справжнє ім'я письменника **Семюель Ленгхорн Клеменс**, а Марк Твен – його псевдонім. Замолоду він був лоцманом, водив великі пароплави по підступних водах мінливої бурхливої річки. Маяків там на той час не було, лише разові буйки, які ставив сам лоцман, палицею дістаючи дна та скидаючи загнуту дошку з важким каменем на одному кінці та свічкою у паперовому ліхтарику – на іншому. Глибина русла, аби корабель проплив, становила два сажні (≈4м). «Марк Твен!» - кричав лоцман, вимірюючи глибину фарватеру, щоб судно не сіло на мілину. Ці слова в перекладі з англійської означають «**Позначка два**». Згодом цей вислів і став псевдонімом письменника.

5. Робота над біографією письменника.

- «Я з'явився на світ в 1835 році разом із кометою Галлея...Бог, напевно, вирішив: ось два химерних явища ...» Так про себе сказав сам Марк Твен, самовпевнений насмішник, який ще за життя став легендою. Дитина була зовсім малою, коли його батьки переїхали до селища, розташованого на річці Міссісіпі. Там, у Ганнібалі, і минуло його дитинство. У житті майбутнього письменника були і безтурботні дні на острові, і радість купання в Міссісіпі, і невдоволення школою, де вчитель часто брав різку в руки, і захопливі пригоди, і щастя близькості до природи. Біля Ганнібала були таємничі печери, де можна заблукати. Був там і свій індіанець Джо, якій справді заблукав і помер би з голоду, якби не кажани, котрими харчувався.

До 10 років Сем був учасником усіх хлоп'ячих ігор, шибеником, якому до снаги було переплисти Міссісіпі, втекти зі школи. Він не був зразковим хлопчиком, але й мав ряд чеснот. Коли у Ганнібалі зупинявся пароплав, селище оживало – діти і дорослі бігли до пристані. І звичайно, кожен хлопчисько думав, що немає нічого кращого, ніж пароплави, немає нічого почеснішого за роботу лоцмана.

З 12 років Сем почав свою діяльність.

6. Дослідницька робота «Багатий життєвий досвід Марка Твена».

- Прочитайте матеріал підручника (ст.154-156).

- Складіть опорну схему «Багатий життєвий досвід Марка Твена».

Робітник друкарні		Золотошукач
Лоцман	Багатий життєвий досвід М.Твена	Репортер
Солдат		Лектор

Письменник

7. Засвоєння елементів теорії літератури.

Повість – середній за обсягом прозовий твір, який змальовує низку подій з життя головного героя, з великою кількістю дійових осіб, а за широтою охоплення життєвих явищ та глибиною їх розкриття посідає проміжне місце між романом та оповіданням.

8. Слово вчителя про історію створення повісті «Пригоди Тома Соєра».

- В 1875 р. Марк Твен розпочав писати «Пригоди Тома Соєра» - твір, якому судилося увійти до скарбниці світової літератури. Спочатку він думав, що ця книжка не для дітей і читатимуть її тільки дорослі. На час виходу у світ «Пригоди Тома Соєра» поширеним жанром дитячої літератури були так звані книжки для недільної школи. Писалися вони у набожній манері, і розповідали про добрих дітей, які підуть до раю, і про поганих, які, звичайно, закінчать життя на шибениці. Традиційним героєм цих опусів був добродушний, побожний та кволий від хвороби хлопчик, що встигає перед смертю навернути на праведний шлях маленького негідника, який не воліє відвідувати недільної школи.

Книжка Твена була спрямована проти такої літератури, стверджуючи любов до свободи, самостійності, до всього чистого, здорового, світлого в людині. У «Пригодах Тома Соєра» М. Твен спробував воскресити проведені в Ганнібілі дитячі роки, які, попри всі незгоди, що судилося пережити, збереглися в пам'яті.

Твен називає свою книгу гімном дитинству, перекладеним прозою: « Я розповів у «Томі Соєрі» про власні витівки. Я був бешкетником і завдавав матері чимало клопоту». «Більшість пригод, описаних у цій книзі, відбувалися насправді: 2-3 пригоди зі мною, інші зі шкільними моїми товаришами. Гек Фінн існував насправді. Том Соєр теж. Але не як окрема особа: в ньому поєдналися риси трьох моїх знайомих хлопчиків», - зауважував письменник.

(Демонстрація фотографії пам'ятника Тому Соєру та Геку Фінну в Ганнібілі.)

9. Коментоване читання II розділу «Чудовий маляр». (ст.158-161)

10. Евристична бесіда за прочитаним розділом.

- Яким настроєм сповнена картина літнього суботнього ранку?
- Як і чому змінюється настрій Тома?
- Чому життя здавалось важким тягарем, а світ – нікчемним та безглуздим?
- Які думки не давали спокою Томові під час фарбування паркану?
- Якими скарбами володів Том? Чи можна їх вважати скарбом з точки зору дорослої людини?
- Яка рятівна думка прийшла Томові в голову?
- Хто такий Бен Роджерс? Ким він себе уявляв цим суботнім ранком?
- Як Том переламав хід суперечки з Беном на свою користь?
- Як змінився настрій Тома до середини суботи?
- Яке відкриття він зробив?

V. Підсумки.

1. Дидактична гра «Скарбничка мудрості»

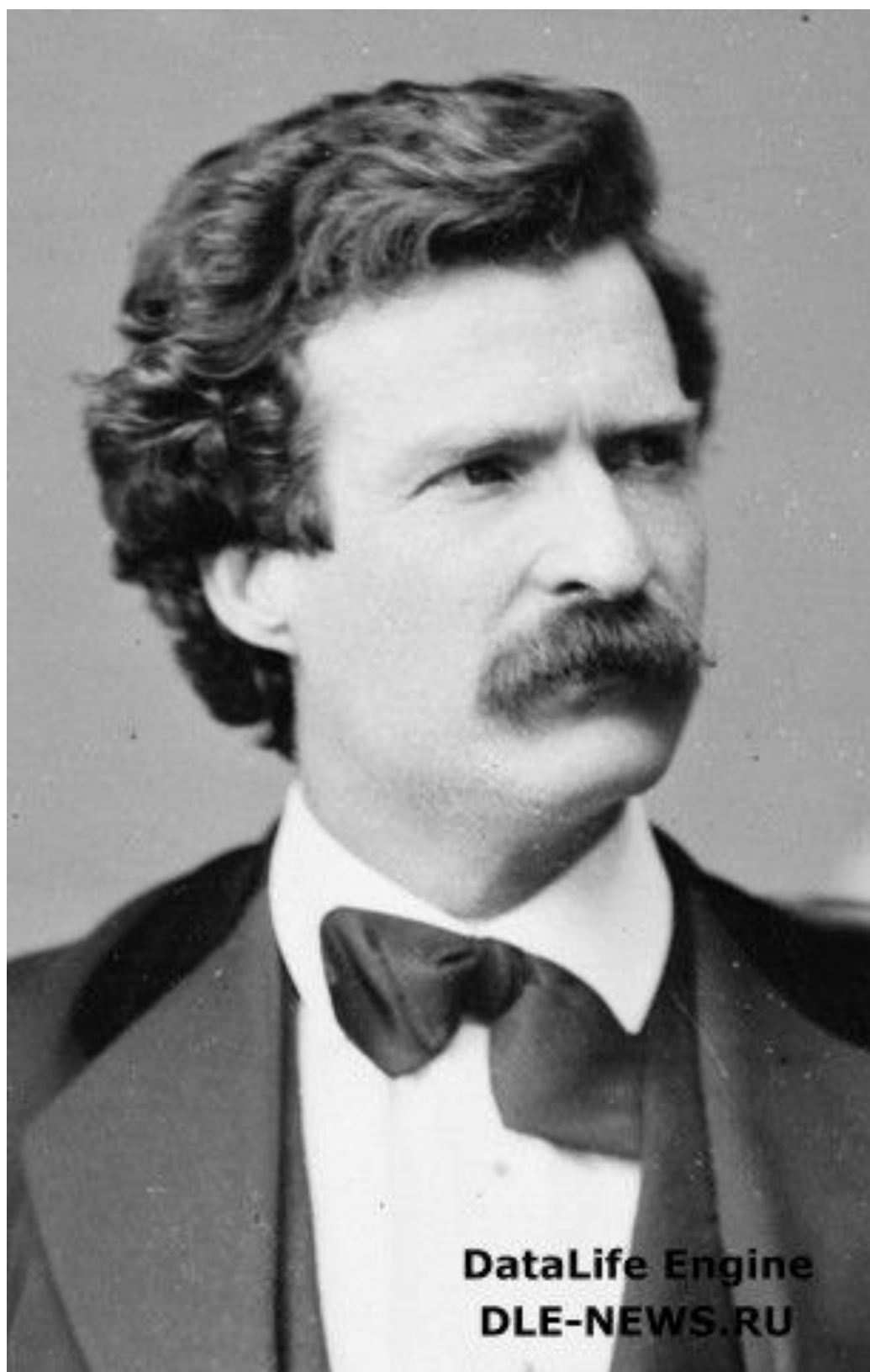
- Прочитайте дібраний зі скарбнички афоризм М.Твена, проілюструйте його прикладом з прочитаного розділу повісті.

- 1) Хто не знає, куди йде, може сильно здивуватися, потрапивши не туди.
- 2) Коли сумніваєшся, говори правду.
- 3) Справжній друг з тобою, коли ти не правий. Коли ти правий, кожен буде з тобою.
- 4) Часто найдієвіший спосіб ввести людину в оману – сказати їй чисту правду.
- 5) Мабуть, немає нічого більш дратівливого, ніж чийсь хороший приклад.
- 6) Доброта – це те, що може почути глухий і побачити сліпий.

Висновок: Особистість М.Твена надзвичайна. Його любов до життя та гумор вражають, як і влучні висловлювання, що є справжньою скарбницею людської мудрості.

VI. Домашнє завдання.

- 1) Опрацювати матеріал підручника ст..154-157.
- 2) Виразно читати II розділ.
- 3) Порівняти факти дитинства М.Твена з вчинками та поведінкою Тома.



Марк Твен
(1835-1910)



Урок №43

Тема: Марк Твен «Пригоди Тома Соєра». Світ уяви та гри Тома Соєра.

Мета: виразно читати та емоційно сприймати розділ 2 «Чудовий малір» повісті «Пригоди Тома Соєра»; дати оцінку моральним якостям і вчинкам персонажів повісті; дати початкові уявлення про поняття «повість», «роман»; визначити окремі художні засоби створення образу Тома і його товаришів (портрет, вчинки, мова, ставлення); розвивати творчу уяву, навички зв'язного мовлення, спілкування, аналізу і систематизації навчального матеріалу, уміння висловлювати свою думку та обґрунтовувати її; виховувати повагу до літературної творчості; формувати всебічно розвинену особистість, прищеплювати інтерес до духовних надбань людства.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: комбінований.

Епіграф уроку: «Діти відразу і невимушено освоюються зі щастям, бо вони самі по природі своїй – радість і щастя.»

Віктор Гюго

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Оголошення теми, мети, епіграфу уроку.

III. Актуалізація опорних знань.

1. Літературний диктант.

1. Назвіть справжнє ім'я письменника Марка Твена.
2. Що означає псевдонім М.Твен?
3. У якому місті минуло дитинство М.Твена?
4. У якому віці розпочав трудову діяльність майбутній письменник?
5. Яку професію опанував першою?
6. Де відбуваються події повісті «Пригоди Тома Соєра»?
7. Як звали зведеного брата Тома?
8. Хто виховує Тома?
9. Яке завдання суботнього ранку отримав Том від тітки Поллі?
10. Ким уявив себе Бен Роджерс, коли вийшов на прогулянку?
11. Що отримав Том від Бена за можливість пофарбувати паркан?
12. За що Том продав чергу фарбувати Біллі Фішеру?

Відповіді:

1. Семюель Ленгхорн Клеменс.	7. Сід.
2. Позначка два.	8. Тітка Поллі.
3. Ганнібал	9. Фарбувати паркан.
4. У 12 років.	10. Пароплавом.
5. Робітник друкарні.	11. Недоїдене яблуко.
6. Містечко Санкт-Петербург.	12. За повітряного змія.

IV. Сприйняття і засвоєння учнями навчального матеріалу.

1. Читання «в ролях» II розділу «Чудовий маляр».

2. Складання опорної схеми «Світ уяви та гри» за прочитаним розділом.

Скарби: уламки іграшок, мармурові кульки, всілякий мотлох.	Гра не закінчується: Том іде до тітки звітувати, як у штаб-квартиру.	Бен Роджерс уявляє себе пароплавом.
Том грає роль задоволеного фарбуванням паркану.	Світ уяви та гри	Бен не йшов, а підстрибував і пританцьовував .
Хлопчачі розваги: запускати повітряного змія, крутити дохлого пацюка.	Том перетворює нудну працю в забаву .	Том стає лідером у новій для хлопців забаві.

3. Творча робота «Велике відкриття звичайної суботи».

- Порівняйте за поданими категоріями ранок і день суботи, визначте, як Том відкрив великий закон не лише дитячого, а й дорослого життя.

	Ранок		День
Настрій Тома	Навоколишня радість природи поблякла, душу його оповив глибокий смуток.	Окрилило натхнення – не що інше, як натхнення, геніальна, блискуча думка.	У серці буяла радість.
Ставлення до життя	Життя видалося йому безглуздом, а існування – важким тягарем.		...Жити на світі не так уже й погано.
Кількість скарбів	Злиденне багатство: уламки іграшок, мармурові кульки, всілякий мотлох.		Він перетворився на багатія, що купався в розкошах.
Положення серед товаришів	Хлопці гратимуть і глузуватимуть з нього, що йому доведеться так важко працювати.		Він прегарно провів час у великому товаристві, нічого не робив, а на паркані з'явився аж потрійний шар вапна!
Відкриття Тома	Том відкрив великий закон, який керує вчинками людей, а саме: коли хлопчиків або дорослому забагнеться чогось, треба, щоб цього нелегко було досягти.		

4. Засвоєння елементів теорії літератури.

ПОВІСТЬ – прозовий твір, який має більший, ніж оповідання, обсяг. У повісті зазвичай змальовано низку подій із життя головного героя й детально зображено пов'язаних з ним другорядних персонажів. (Ст.155)

РОМАН – великий за обсягом твір, у якому на тлі суспільних подій зображено значну частину життя головного героя або його долю в цілому. У романі діє багато персонажів, і не всі вони пов'язані з головним героєм. (Ст.156)

5. Літературознавчий практикум.

- Знайдіть у тексті приклади засобів творення комічного в повісті Марка Твена.

Художні деталі

Характеристика персонажів

Портретна характеристика

Антитеза

Засоби творення комічного в повісті М.Твена

Вдало вигаданий жарт

Комізм ситуації

Поведінка персонажів

Мова персонажів

V. Підсумки

1. Робота в парах.

- Пригадайте, які «багатства» мав Том після того, як дозволив хлопчикам «отримати задоволення» від фарбування паркану. Назвіть їх, спершу без книжки, а потім перевірте себе за книжкою.

(Паперовий змії, дохлий щур з мотузкою, щоб зручніше було крутити, 12 кульок, зламана гумна гармоніка, уламок синього пляшкового скла, щоб дивитися крізь нього, порожня катушка, ключ, який нічого не відмикав, шматок крейди, кришталева пробка від графіна, олов'яний солдатик, пара пугловків, 6 хлопавок, однооке кошеня, мідна дверна ручка, собачий нашийник без собаки, держак від ножа, 4 шматки апельсинової шкірки і стара віконна рама).

VI. Домашнє завдання.

Прочитати 6 і 9 розділ (ст..161-169)

Скарби: уламки іграшок, мармурові кульки, всілякий мотлох.	Гра не закінчується: Том іде до тітки звітувати, як у штаб-квартиру.	Бен Роджерс уявляє себе пароплавом.
Том грає роль задоволеного фарбуванням паркану.	Світ уяви та гри	Бен не йшов, а підстрибував і пританцьовував .
Хлопчачі розваги: запускати повітряного змія, крутити дохлого пацюка.	Том перетворює нудну працю в забаву .	Том стає лідером у новій для хлопців забаві.

	Ранок		День
Настрій Тома	Навоколишня радість природи поблякла, душу його оповив глибокий смуток.	Окрилило натхнення – не що інше, як натхнення, геніальна, блискуча думка.	У серці буяла радість.
Ставлення до життя	Життя видалося йому безглуздим, а існування – важким тягарем.		...Жити на світі не так уже й погано.
Кількість скарбів	Злиденне багатство: уламки іграшок, мармурові кульки, всілякий мотлох.		Він перетворився на багатія, що купався в розкошах.
Положення серед товаришів	Хлопці гратимуть і глузуватимуть з нього, що йому доведеться так важко працювати.		Він прегарно провів час у великім товаристві, нічого не робив, а на паркані з'явився аж потрійний шар вапна!
Відкриття Тома	Том відкрив великий закон, який керує вчинками людей, а саме: коли хлопчикові або дорослому забагнеться чогось, треба, щоб цього нелегко було досягти.		

Художні деталі	Характеристика персонажів	Портретна характеристика
----------------	---------------------------	--------------------------

Антитеза	Засоби творення комічного в повісті М.Твена	Вдало вигаданий жарт
----------	---	----------------------

Комізм ситуації	Поведінка персонажів	Мова персонажів
-----------------	----------------------	-----------------

Урок №44

Тема: Марк Твен «Пригода Тома Соєра». Провідні ідеї твору.

Мета: виразно читати та емоційно сприймати розділи 6 і 9 повісті «Пригоди Тома Соєра»; дати оцінку моральним якостям і вчинкам персонажів повісті; дати початкові уявлення про поняття «повість», «роман»; визначити окремі художні засоби створення образу Тома і його товаришів (портрет, вчинки, мова, ставлення); порівнювати образи Тома Соєра і Гекльберрі Фінна, визначити на рівні рис характеру схожість і відмінність між ними; розвивати творчу уяву, навички зв'язного мовлення, спілкування, аналізу і систематизації навчального матеріалу, уміння висловлювати свою думку та обґрунтовувати її; виховувати повагу до літературної творчості; формувати всебічно розвинену особистість, прищеплювати інтерес до духовних надбань людства.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: комбінований.

Епіграф уроку: «Три речі можна перевірити тільки у трьох випадках: стійкість – у небезпеці, мужність – у гніві, дружбу – у труднощах.»

Французьке прислів'я

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Оголошення теми, мети, епіграфу уроку.

III. Актуалізація опорних знань.

1. Дидактична гра «Том Соєр та містечко Ганнібал».

- Назвіть ім'я персонажа повісті М.Твена. Хто він? Як пов'язаний з головним героєм?

(Тітка Поллі, брат Сід, Джим, Мері, Біллі, директор недільної школи Уолтерс, адвокат Тетчер, суддя Тетчер, проповідник, Бен, Гекльберрі Фінн, Беккі, Джеф Теттчер, Джо Гарпер, індіанець Джо, Меф Поттер, місіс Гарпер, вдова Дуглас.)

IV. Сприйняття і засвоєння учнями навчального матеріалу.

1. Коментоване читання розділів «Том знайомиться з Беккі», «Трагедія на цвинтарі».

2. Словникова робота.

ВІДЩЕПЕНЕЦЬ – той, хто відірвався від певного суспільного середовища, викинутий суспільством.

ВОЛОЦЮГА – бездомна людина, яке не працює, живе з жебрацтва, крадіжок, постійно змінюючи місце перебування.

РОМАНТИЧНИЙ – той, що захоплюється незвичайним, таємничим, сповненим героїчного та піднесеного.

3. Евристична бесіда за прочитаними розділами.

- Чому Том почувався нещасним у понеділок уранці?
- Як Том втратив зуба?
- Чому всі матері в містечку боялися Гекльберрі Фінна, а діти йому заздрили?
- Які хлопчачі теми обговорювали Том і Гек?
- Доведіть, що хлопчики найбільше цінують гру, таємниці, пригоди.
- Яке значення мають забобони в дитячих іграх?
- З якою метою Том і Гек збиралися вночі на кладовище?
- Який настрій у читача та хлопчиків створює опис старого цвинтаря?
- Чи справдилися очікування друзів щодо пригод?
- Коли фантазія про чортів поступається місцем страшній реальності?
- З якою метою Том і Гек прийшли на кладовище?
- Що спричинило сварку дорослих?
- Який злочин скоїв індіанець Джо?
- Як вдалося індіанцю перекласти провину за вбивство лікаря на Мефа Поттера?

- У чому заприсягалися Том і Гек після втечі з цвинтаря?

4. Засвоєння елементів теорії літератури.

ПОРТРЕТ (ФР.- зображення обличчя людини) – опис зовнішності героя, один із засобів створення характеру персонажів. Портрет героя часто свідчить про його уподобання, риси характеру, майновий стан, вид діяльності. Справа автора – підкреслити в зовнішньому вигляді тільки окремі, найвиразніші риси чи подати докладний його опис. (ст.. 183)

5. Робота з портретом Гека Фінна.

- Які слова характеризують зовнішність Гека та його внутрішній світ і спосіб життя?

6. Читання в ролях уривка «Зустріч з Геком Фінном».

7. Робота в групах: конкурс «Певний засіб».

- Ви звичайно пам'ятайте розмову Тома з Геком про те, як позбутися бородавок. Ви отримуєте тексти, де розповідається про те, як за хлопчачими рецептами звести бородавки. Але окремих слів не вистачає. Треба їх вписати та перевірити за підручником, яка група виконала завдання найточніше.

Треба піти самому в ..., подивитися, де є ... з гнилою водою, рівно ... стати спиною до пенька, ... в воду і приказувати: «...-зерно, ...-зерно, розмелось мукою,, візьміть бородавки з собою.» А потім, заплющивши очі, швиденько відійти на ... кроків, обернутися ... докола, після цього піти додому й, бо коли скажеш – усі чари зникнуть.

Візьми ... і йди з нею на ..., у таке місце, де поховано якусь ... людину. ...прийде чорт, а може, й два-три, але ти їх не побачиш, тільки почуєш ..., принаймні почуєш, як вони розмовлятимуть. Коли вони потягнуть чолов'ягу геть, жбурни їм навздогін ... і приказуй: «Чорт за мертвяком, кіт за чортом, бородавка за котом, ... від мене всі разом.» Від цього всяка

8. Конкурс «Клятва» (робота в групах).

- Після того як Том і Гек стали мимовільними свідками вбивства на цвинтарі, вони дійшли згоди мовчати. Договір був скріплений кров'ю.

Групи отримали набори слів, з яких потрібно скласти текст клятви, що написав Том на сосновій дощечці і яку пізніше друзі закопали в землю. Перемагає команда, що виконала завдання швидше і точніше за інші.

Гек Фінн, за зубами, і, і нехай, вони, клянуть, обидва, будуть тримати язик, якщо розкажуть про нього, і здохнуть, Том Соєр, щодо цієї справи, що впадуть на місці.

9. Дослідницька робота «Кодекс дружби Тома і Гека».

- Які пункти ви записали б до кодексу дружби?
- Наведіть приклади, що Том і Гек дотримуються правил дружби.
- Чому, на вашу думку, інші хлопці в повісті товариші по грі, але не друзі Тома?
- Зробіть висновок: чи справжні друзі Том і Гек.
- Чи є у вас справжній друг?

Кодекс дружби	Приклади
Рівність у стосунках	У Тома є родина і все необхідне для життя, Гек – волоцюга, але один одного вони поважають. Том – лідер, але поступається, коли треба, Гекові.
Спільні інтереси	Захоплюються скарбами, таємницями, прагнуть пригод.

Довіра	Вночі відправляються на цвинтар.
Розуміння один одного	Обмінюються «скарбами», ідеями, мають спільні ігри та розваги.
Зберігання довірених таємниць	Дотримують клятви, яку дали після пригод на кладовищі.
Вміння разом долати труднощі	Стали свідками вбивства, пережили жахливі хвилини.
Допомога і підтримка у важку хвилину	Підтримали один одного, коли таємниця кладовища скувала їх холодним страхом.

V. Підсумки.

1. Творча робота «Услід за автором».

- Використовуючи фразеологізми з повісті Марка Твена, розкажіть про пригоду Тома і Гека на кладовищі.

Фразеологізми	Їх тлумачення
Лізти чортові в зуби	Лізти у ризиковані справи
Збити з пантелику	Збити з правильної думки
Стало кепсько на душі	Стало тоскно
Накликати халепу	Потрапити в біду
Дати чосу	Швидко втекти
Нашпорошити вуха	Прислухатися

VI. Домашнє завдання.

- 1) Читати розділ 23 (ст..169-173)
- 2) Скласти простий план до розділу.

Треба піти самому в ... , подивитися, де є ... з гнилою водою, рівно ... стати спиною до пенька, ... в воду і приказувати: « ... -зерно, ... -зерно, розмелись мукою, ... , візьміть бородавки з собою.» А потім, заплющивши очі, швиденько відійти на ... кроків, обернутися ... довкола, після цього піти додому й ... , бо коли скажеш – усі чари зникнуть.

Візьми ... і йди з нею на ... , у таке місце, де поховано якусь ... людину. ... прийде чорт, а може, й два-три, але ти їх не побачиш, тільки почувеш ... , принаймні почувеш, як вони розмовлятимуть. Коли вони потягнуть чолові'ягу геть, жбурни їм навздогін ... і приказуй: «Чорт за мертвяком, кіт за чортом, бородавка за котом, ... від мене всі разом.» Від цього всяка

Треба піти самому в ... , подивитися, де є ... з гнилою водою, рівно ... стати спиною до пенька, ... в воду і приказувати: « ... -зерно, ... -зерно, розмелись мукою, ... , візьміть бородавки з собою.» А потім, заплющивши очі, швиденько відійти на ... кроків, обернутися ... довкола, після цього піти додому й ... , бо коли скажеш – усі чари зникнуть.

Візьми ... і йди з нею на ... , у таке місце, де поховано якусь ... людину. ... прийде чорт, а може, й два-три, але ти їх не побачиш, тільки почувеш ... , принаймні почувеш, як вони розмовлятимуть. Коли вони потягнуть чолові'ягу геть, жбурни їм навздогін ... і приказуй: «Чорт за мертвяком, кіт за чортом, бородавка за котом, ... від мене всі разом.» Від цього всяка

Треба піти самому в ... , подивитися, де є ... з гнилою водою, рівно ... стати спиною до пенька, ... в воду і приказувати: « ... -зерно, ... -зерно, розмелись мукою, ... , візьміть бородавки з собою.» А потім, заплющивши очі, швиденько відійти на ... кроків, обернутися ... довкола, після цього піти додому й ... , бо коли скажеш – усі чари зникнуть.

Візьми ... і йди з нею на ... , у таке місце, де поховано якусь ... людину. ... прийде чорт, а може, й два-три, але ти їх не побачиш, тільки почувеш ... , принаймні почувеш, як вони розмовлятимуть. Коли вони потягнуть чолові'ягу геть, жбурни їм навздогін ... і приказуй: «Чорт за мертвяком, кіт за чортом, бородавка за котом, ... від мене всі разом.» Від цього всяка

Треба піти самому в ... , подивитися, де є ... з гнилою водою, рівно ... стати спиною до пенька, ... в воду і приказувати: « ... -зерно, ... -зерно, розмелись мукою, ... , візьміть бородавки з собою.» А потім, заплющивши очі, швиденько відійти на ... кроків, обернутися ... довкола, після цього піти додому й ... , бо коли скажеш – усі чари зникнуть.

Візьми ... і йди з нею на ... , у таке місце, де поховано якусь ... людину. ... прийде чорт, а може, й два-три, але ти їх не побачиш, тільки почувеш ... , принаймні почувеш, як вони розмовлятимуть. Коли вони потягнуть чолові'ягу геть, жбурни їм навздогін ... і приказуй: «Чорт за мертвяком, кіт за чортом, бородавка за котом, ... від мене всі разом.» Від цього всяка

Гек Фінн, за зубами, і , і нехай, вони, клянуться, обидва, будуть тримати язик, якщо розкажуть про нього, і здохнуть, Том Соєр, щодо цієї справи, що впадуть на місці.

Гек Фінн, за зубами, і , і нехай, вони, клянуться, обидва, будуть тримати язик, якщо розкажуть про нього, і здохнуть, Том Соєр, щодо цієї справи, що впадуть на місці.

Гек Фінн, за зубами, і , і нехай, вони, клянуться, обидва, будуть тримати язик, якщо розкажуть про нього, і здохнуть, Том Соєр, щодо цієї справи, що впадуть на місці.

Гек Фінн, за зубами, і , і нехай, вони, клянуться, обидва, будуть тримати язик, якщо розкажуть про нього, і здохнуть, Том Соєр, щодо цієї справи, що впадуть на місці.

Гек Фінн, за зубами, і , і нехай, вони, клянуться, обидва, будуть тримати язик, якщо розкажуть про нього, і здохнуть, Том Соєр, щодо цієї справи, що впадуть на місці.

Гек Фінн, за зубами, і , і нехай, вони, клянуться, обидва, будуть тримати язик, якщо розкажуть про нього, і здохнуть, Том Соєр, щодо цієї справи, що впадуть на місці.

Кодекс дружби	Приклади
Рівність у стосунках	У Тома є родина і все необхідне для життя, Гек – волоцюга, але один одного вони поважають. Том – лідер, але поступається, коли треба, Гекові.
Спільні інтереси	Захоплюються скарбами, таємницями, прагнуть пригод.
Довіра	Вночі відправляються на цвинтар.
Розуміння один одного	Обмінюються «скарбами», ідеями, мають спільні ігри та розваги.
Зберігання довірених таємниць	Дотримують клятви, яку дали після пригод на кладовищі.
Вміння разом долати труднощі	Стали свідками вбивства, пережили жахливі хвилини.
Допомога і підтримка у важку хвилину	Підтримали один одного, коли таємниця кладовища скувала їх холодним страхом.

Кодекс дружби	Приклади
Рівність у стосунках	У Тома є родина і все необхідне для життя, Гек – волоцюга, але один одного вони поважають. Том – лідер, але поступається, коли треба, Гекові.
Спільні інтереси	Захоплюються скарбами, таємницями, прагнуть пригод.
Довіра	Вночі відправляються на цвинтар.
Розуміння один одного	Обмінюються «скарбами», ідеями, мають спільні ігри та розваги.
Зберігання довірених таємниць	Дотримують клятви, яку дали після пригод на кладовищі.
Вміння разом долати труднощі	Стали свідками вбивства, пережили жахливі хвилини.
Допомога і підтримка у важку хвилину	Підтримали один одного, коли таємниця кладовища скувала їх холодним страхом.

Кодекс дружби	Приклади
Рівність у стосунках	У Тома є родина і все необхідне для життя, Гек – волоцюга, але один одного вони поважають. Том – лідер, але поступається, коли треба, Гекові.
Спільні інтереси	Захоплюються скарбами, таємницями, прагнуть пригод.
Довіра	Вночі відправляються на цвинтар.
Розуміння один одного	Обмінюються «скарбами», ідеями, мають спільні ігри та розваги.
Зберігання довірених таємниць	Дотримують клятви, яку дали після пригод на кладовищі.
Вміння разом долати труднощі	Стали свідками вбивства, пережили жахливі хвилини.
Допомога і підтримка у важку хвилину	Підтримали один одного, коли таємниця кладовища скувала їх холодним страхом.

Кодекс дружби	Приклади
Рівність у стосунках	У Тома є родина і все необхідне для життя, Гек – волоцюга, але один одного вони поважають. Том – лідер, але поступається, коли треба, Гекові.
Спільні інтереси	Захоплюються скарбами, таємницями, прагнуть пригод.
Довіра	Вночі відправляються на цвинтар.
Розуміння один одного	Обмінюються «скарбами», ідеями, мають спільні ігри та розваги.
Зберігання довірених таємниць	Дотримують клятви, яку дали після пригод на кладовищі.
Вміння разом долати труднощі	Стали свідками вбивства, пережили жахливі хвилини.
Допомога і підтримка у важку хвилину	Підтримали один одного, коли таємниця кладовища скувала їх холодним страхом.

Урок №45

Тема: Марк Твен «Пригоди Тома Соєра». Цінність дитинства та їхній вплив на доросле життя. Вплив світу дорослих на дитячі взаємини.

Мета: виразно читати та емоційно сприймати розділ 23 повісті «Пригоди Тома Соєра»; дати оцінку моральним якостям і вчинкам персонажів повісті; дати початкові уявлення про поняття «повість», «роман»; визначити окремі художні засоби створення образу Тома і його товаришів (портрет, вчинки, мова, ставлення); визначити риси характеру Тома; розвивати творчу уяву, навички зв'язного мовлення, спілкування, аналізу і систематизації навчального матеріалу, уміння висловлювати свою думку та обґрунтовувати її; виховувати повагу до літературної творчості; формувати всебічно розвинену особистість, прищеплювати інтерес до духовних надбань людства.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: комбінований.

Епіграф уроку: *«Дорослі завжди повинні пам'ятати про те, щоб не показати дітям поганого прикладу.»*
Ювенал

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Оголошення теми, мети, епіграфу уроку.

III. Актуалізація опорних знань.

1. Дидактична гра «Впізнай героя».

1. Кров тече в мене не дарма. Тепер ви у мене в руках, і ми з вами поквитаємось, так і знайте! (Індіанець Джо)

2. Що це означає? Ви правили гроші наперед, і я заплатив вам сповна. (Лікар Робінзон)

3. Не слід було мені пити ввечері. В мене й досі гуде в голові, - ще дужче, ніж тоді, коли ми йшли сюди. Я наче в тумані, нічого не пригадую. (Меф Поттер)

4. Вільний птах. Він блукав, де йому заманеться, в погожу годину ночував десь на чужому ганку, а в негоду – в порожніх діжках. (Гек Фінн)

5. Надто вже дбає про цей паркан: адже він виходить на вулицю. (Тітка Поллі)

6. Він гриз яблуко, а в проміжках голосно гудів і дзвінко кричав: «Дінь-дон-дон, дінь-дон-дон», бо вдавав із себе пароплав. (Бен Роджерс)

7. У цю важку й безнадійну хвилину його раптом окрилило натхнення – не що інше, як натхнення, геніальна, блискуча думка. (Том Соєр)

IV. Сприйняття і засвоєння учнями навчального матеріалу.

1. Коментоване читання розділу 23.

2. Словникова робота.

СУД ЛІНЧА – вбивство людини, підозрюваної у злочині або порушенні громадських звичаїв, без суду і без слідства, зазвичай вуличним натовпом, найчастіше повішанням, існував у США в 19 ст.

3. Евристична бесіда за прочитаними розділами.

- Розкажіть про душевні муки Тома перед судом над безвинним Мефом Поттером.
- Якої думки Том і Гек про заарештованого Мефа?
- Чому розмова про подальшу долю старого п'янички не заспокоїла хлопців?
- Як почувалися друзі після розмови з арештантом?
- Чому Том зголосився виступити свідком на захист Мефа?
- Як проходило судове засідання?
- Про що розповів Том суду? Якою була реакція індіанця Джо на слова хлопчика?
- Як змінилося ставлення в містечку до Тома після його вчинку?
- Які риси характеру Тома розкрилися в цьому розділі?

4. Творча робота «Чи важко подолати свій страх?»

- Дослідіть, як Том Соєр долає страх.

Етапи подолання страху героя	Висновки
Том – свідок вбивства лікаря на цвинтарі.	Природний дитячий страх перед трагічними подіями, свідком яких йому довелося випадково бути.
Том і Гек дають один одному клятву на крові про мовчання.	
Муки совісті, що невинна людина відповість за чужий злочин.	Страх перед жахливими подіями, яким неможливо запобігти.
Спогади про добрі і щирі вчинки Мефа.	Усвідомлення необхідності боротися зі злом як спосіб подолання страху.
Відвідини Мефа у в'язниці.	
Намагання дізнатися більше про можливий перебіг суду.	Людяність, витримка і врівноваженість як перемога над страхом.
Виступ у суді за свідка.	

5. Висновки.

- З розвитком сюжету повісті ми бачимо, що життя ставить Тома перед серйозними моральними випробуваннями, як, наприклад, в епізоді вбивства Робінзона. Злочин вчинив індіанець Джо, проте він уникнув заслуженої кари і звинуватив у всьому безвинного Поттера. Ставши випадковим свідком вбивства на цвинтарі, Том перемагає страх перед Джо і викриває перед судом справжнього злочинця, тим самим рятуючи Поттера від шибениці.

6. Дослідницька робота «Світ дітей і дорослих»

Щирість світу дітей	Суворість діяльності світу дорослих
Гра і уява як основа буття.	Реальне вбивство лікаря Робінзона.
Вірна дружба Гека і Тома.	Підступність індіанця Джо.
Хлопчачі забобони і вигадкування смішних рецептів від бородавок.	Пияцтво Мефа, яке довело його до в'язниці.

Щирий розіграш товаришів чудового маляра.	Обман індіанцем лікаря щодо оплати, Мефа – щодо його вини у смерті Робінзона.
Гумор, щирий сміх.	Образи, погрози індіанця.
Скарби з усякого мотлоху.	Жага грошей.
Пошук пригод.	Прагнення помсти.
Докори сумління, що невинна людина постраждає.	Наклеп на співучасника нічної пригоди Мефа.
Здатність на дорослі вчинки: сміливий виступ свідком у суді.	Боягузтво Джо і втеча від правосуддя.
Висновки	
Найкраще в людині закладене з дитинства.	Доросле життя часто руйнує наївність та щірість світу, який бачить дитина.

7. Висновки

- М. Твен наполегливо підводить читача до думки, що життя може бути прекрасним і захопливим, що «чари» приховані в найбуденніших речах і що Том мав рацію, коли шукав у житті «чудес» і не мирився із сірим обивательським існуванням.

V. Підсумки.

Дискусія за проблемними запитаннями.

- Чому людина, коли дорослішає, так змінюється?
- Як зберегти в собі світло дитинства в дорослому житті?

VI. Домашнє завдання.

- 1) Читати розділ 31-32 (ст..173-179)
- 2) Переказ.

Етапи подолання страху героя	Висновки
Том – свідок вбивства лікаря на цвинтарі.	Природний дитячий страх перед трагічними подіями, свідком яких йому довелося випадково бути. Страх перед жахливими подіями, яким неможливо запобігти. Усвідомлення необхідності боротися зі злом як спосіб подолання страху. Людяність, витримка і врівноваженість як перемога над страхом.
Том і Гек дають один одному клятву на крові про мовчання.	
Муки совісті, що невинна людина відповість за чужий злочин.	
Спогади про добрі і щирі вчинки Мефа.	
Відвідини Мефа у в'язниці.	
Намагання дізнатися більше про можливий перебіг суду.	
Виступ у суді за свідка.	

Щирість світу дітей	Суворая діяльність світу дорослих
Гра і уява як основа буття.	Реальне вбивство лікаря Робінзона.
Вірна дружба Гека і Тома.	Підступність індіанця Джо.
Хлопчачі забобони і вигадкування смішних рецептів від бородавок.	Пияцтво Мефа, яке довело його до в'язниці.
Щирий розіграш товаришів чудового маляра.	Обман індіанцем лікаря щодо оплати, Мефа – щодо його вини у смерті Робінзона.
Гумор, щирий сміх.	Образи, погрози індіанця.
Скарби з усякого мотлоху.	Жага грошей.
Пошук пригод.	Прагнення помсти.
Докори сумління, що невинна людина постраждає.	Наклеп на співучасника нічної пригоди Мефа.
Здатність на дорослі вчинки: сміливий виступ свідком у суді.	Боягузтво Джо і втеча від правосуддя.
Висновки	
Найкраще в людині закладене з дитинства.	Доросле життя часто руйнує наївність та щирість світу, який бачить дитина.











Урок №46

Тема: Урок розвитку зв'язного мовлення. Стислий переказ за фрагментом повісті М. Твена «Пригоди Тома Соєра».

Мета: розвивати зв'язне мовлення, образне мислення учнів, уміння висловлювати свою думку та обґрунтовувати її; удосконалювати навички та вміння відтворення тексту зі збереженням послідовності подій та встановлення залежності між подіями і вчинками героїв на основі ключових художніх деталей; вміння замінювати діалог персонажів непрямую мовою; розвивати навички зв'язного мовлення, спілкування, аналізу і систематизації навчального матеріалу, уміння висловлювати свою думку та обґрунтувати її; виховувати уважного читача, що вміє переказувати прочитане та відстоювати власну думку щодо зображувальних подій; формувати всебічно розвинену особистість, прищеплювати інтерес до духовних надбань людства.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: урок розвитку зв'язного мовлення.

Епіграф уроку: «Коли суть справи обдумана заздалегідь, слова приходять самі собою.»

Горації

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Оголошення теми, мети, епіграфу уроку.

III. Актуалізація опорних знань.

- Давайте пригадаємо основні різновиди переказу та їхні особливості.

Докладний: переказати прочитане якомога ближче до тексту.	РІЗНОВИДИ ПЕРЕКАЗУ	Стислий: переказати найважливіше з прочитаного.
Від імені автора	Вибірковий: переказати лише визначені частини прочитаного.	Від імені персонажа

IV. Сприйняття і засвоєння учнями навчального матеріалу.

1. Інформаційна довідка.

- Найзахоплюючіший епізод повісті «Пригоди Тома Соєра», безумовно, той, де Том і його подружка Беккі заблукали в похмурому і таємничому печерному лабіринті. Марк Твен описав не що інше, як знамениту Мамонтову печеру – одне з сучасних семи чудес природи – найбільшу печеру у світі. Вчені стверджують, що вік Мамонтової печери приблизно 240 млн. років. Відкрита вона була випадково: в 1798 р. мисливець, що переслідував пораненого ведмедя, виявив вхід до печери. Екскурсантам, що потрапляють туди, відкривається невимовне видовище: величезні бурульки-сталактити звисають зі стелі, а бурульки-сталагміти ростуть навпаки, з підлоги. На стінах печери природа виліпила дивовижні фігури, що нагадують квіти, дерева і тварин. Вони мають різне забарвлення через присутність у них солей різних металів. Для героїв Марка Твена небезпечна прогулянка по печерному лабіринту закінчилася благополучно – їм вдалося знайти вихід. Однак діти неабияк змерзли, адже були легко одягнені, а температура в Мамонтовій печері незмінна і становить лише 12°C

2. Словникова робота.

СТАЛАКТИТ - кам'яна бурулька на стелі печери, росте вниз.

СТАЛАГМІТ - кам'яна бурулька на підлозі печери, росте вгору.

НІАГАРА – мається на увазі Ніагарський водоспад, один з найвищих і найкрасивіших водоспадів у світі.

3. Робота над змістом переказу.

4. Евристична бесіда за розділом «Заблукали у печері».

- У чому була підступність прогулянки печерою?
- Як честолюбне бажання дітей відкрити нові місця печери завело їх до лабіринту?
- Які дива відкрилися Тому і Беккі під час блукання печерними галереями?
- Коли діти занепокоїлись? Чому вони не могли повернутися тією самою дорогою?
- Які почуття охопили дітей? Хто з них більше плакав, а хто намагався триматися до останнього? Як Том підбадьорював дівчинку?
- Що намагався Том зробити задля порятунку?
- Які випробування очікували на бранців печери? Які риси характеру прояви Том?
- Чи правильним було рішення Тома залишитися біля струмка?
- Які ідеї про порятунок приходять в голову Тому?
- Які нові страхи і перешкоди стали Томові на заваді після дослідження бокових галерей?
- Як врятувалися діти?

5. Робота над переказами.

Складання плану переказу

1. Дива Мак-Дугалової печери:
 - а) кривуляста галерея;
 - б) струмок з водоспадом;
 - в) сталактитова печера;
 - г) підземне озеро.
2. Атака кажанів.
3. У пошуках іншої дороги.
4. Випробування Мак-Дугалової печери:
 - а) страх і відчай;
 - б) фізична втома;
 - в) голод і темрява;
 - г) зустріч зі злочинцем.
5. Щасливий порятунок.

Робота над доббором цитат **Дива Мак-Дугалової печери**

Кривуляста галерея	Плутання імен, дат, адрес.
Струмок з водоспадом	Протягом століть утворив мереживну Ніагару з блискучого міцного каміння.
Сталактитова печера	Безліч блискучих сталактитів. Дивуючись і захоплюючись її красою. Джерело, дно якого було вистелене сяючими кристалами.
Підземне озеро	Туманні обриси.

Випробування Мак-Дугалової печери

Страх і відчай	З кожною новою невдачею він дедалі більше занепадав духом. ... Було навіть ще жахливіше, ніж той моторошний сміх. Відкрила жахливу істину ... Їм здавалося, що вони тут уже дні ітижні.
Фізична втома	Втомлені ноги відмовилися нести далі... Обоє були страшенно потомлені ...
Голод і темрява	Діти не спускали очей з останнього недогарка свічки і спостерігали, як він безжально тане. Запанував жак цілковитої темряви. ... Голод знов почав мучити в'язнів. Жалюгідний шматочок тільки збільшив голод. Прокинулися голодні, пригнічені.
Зустріч із злочинцем	Від страху кожен м'яз у Томовому тілі послабнув.

Боротьба за життя бранців печери

Активність у пошуках виходу	Рухаючись у якому напрямі, хоч наважання, вони принаймні йшли вперед, може, до виходу, але сісти – це означало засудить себе на смерть ...
Шляхетність вчинків, підтримка одне одного	Беккі їла з апетитом, але Том лише торкнувся своєї їжі. Він удавав, що не втрачає надії знайти шукачів або вихід з печери. Том просив її підбадьоритися, не втрачати надії...

6. Усні перекази учнів, редагування побудованих текстів.

V. Підсумки.

Робота над письмовим переказом.

VI. Домашнє завдання.

- 1) Закінчити роботу над письмовим переказом.
- 2) Підготуватися до характеристики Тома і Гека.

Докладний: переказати прочитане якомога ближче до тексту.

**РІЗНОВИДИ
ПЕРЕКАЗУ**

Стислий: переказати найважливіше з прочитаного.

Від імені автора

Вибірковий: переказати лише визначені частини прочитаного.

Від імені персонажа

План переказу

1. Дива Мак-Дугалової печери:
 - а) кривуляста галерея;
 - б) струмок з водоспадом;
 - в) сталактитова печера;
 - г) підземне озеро.
2. Атака кажанів.
3. У пошуках іншої дороги.
4. Випробування Мак-Дугалової печери:
 - а) страх і відчай;
 - б) фізична втома;
 - в) голод і темрява;
 - г) зустріч зі злочинцем.
5. Щасливий порятунок.

Робота над доббором цитат

Дива Мак-Дугалової печери

Кривуляста галерея	Плутання імен, дат, адрес.
Струмок з водоспадом	Протягом століть утворив мереживну Ніагару з блискучого міцного каміння.
Сталактитова печера	Безліч блискучих сталактитів. Дивуючись і захоплюючись її красою. Джерело, дно якого було вистелене сяючими кристалами.
Підземне озеро	Туманні обриси.

Випробування Мак-Дугалової печери

Страх і відчай	З кожною новою невдачею він дедалі більше занепадав духом. ... Було навіть ще жакливіше, ніж той моторошний сміх. Відкрила жакливу істину ... Ім здавалося, що вони тут уже дні ітижні.
Фізична втома	Втомлені ноги відмовилися нести далі... Обоє були страшенно потомлені ...
Голод і темрява	Діти не спускали очей з останнього недогарка свічки і спостерігали, як він безжально тане. Запанував жак цілковитої темряви. ... Голод знов почав мучити в'язнів. Жалюгідний шматочок тільки збільшив голод. Прокинулися голодні, пригнічені.
Зустріч із злочинцем	Від страху кожен м'яз у Томовому тілі послабнув.

Боротьба за життя бранців печери

Активність у пошуках виходу	Рухаючись у якому напрямі, хоч навання, вони принаймні йшли вперед, може, до виходу, але сісти – це означало засудити себе на смерть ...
Шляхетність вчинків, підтримка одне одного	Беккі їла з апетитом, але Том лише торкнувся своєї їжі. Він удавав, що не втрачає надії знайти шукачів або вихід з печери. Том просив її підбадьоритися, не втрачати надії...

Урок № 47

Тема: М. Твена «Пригоди Тома Соєра та Гекльберрі Фінна».

Мета: дати оцінку моральним якостям, вчинкам Тома та Гекльберрі; визначити окремі художні засоби створення образів персонажів (портрет, вчинки, мова, ставлення до інших); визначити та систематизувати риси характеру Тома та Гека; розвивати творчу уяву, навички зв'язного мовлення, спілкування, аналізу і систематизації навчального матеріалу, уміння висловлювати свою думку та обґрунтувати її; виховувати повагу до літературної творчості, формувати всебічно розвинену особистість, прищеплювати інтерес до духовних надбань людства.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: узагальнення знань.

Епіграф уроку: «Життя – це пригода, в якій є місце подвигу.»

Ж.Верн

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Оголошення теми, мети, епіграфу уроку.

III. Актуалізація опорних знань.

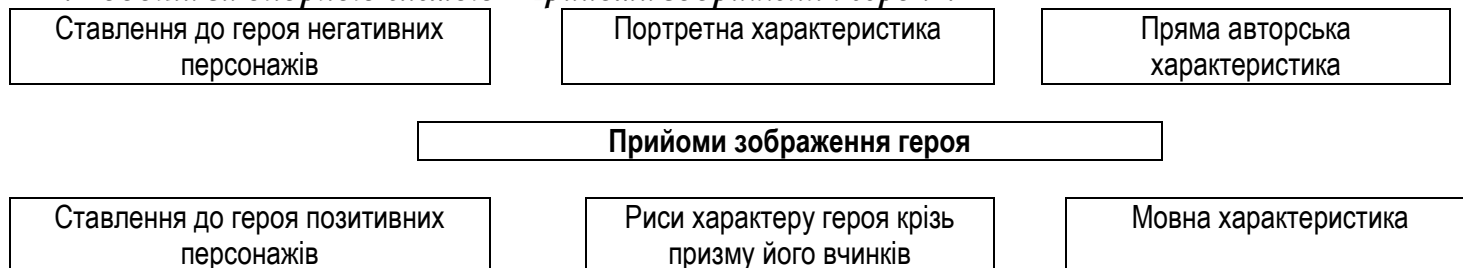
1. Дидактична гра «Азбука».

Задається буква П. Учні парами пропонується скласти список зі слів або словосполучень, що починаються з цієї букви і тісно пов'язані з пригодами, які довелося пережити Тому. Завдання виконується 5 хв. Потім результати порівнюються. Перемагає пара з найдовшим списком, слова якому строго відповідають завданню.

(Печера, Поттер, пароплав, пірат, порятунок, покарання, пошук скарбів, пікнік, подорож...)

IV. Сприйняття і засвоєння учнями навчального матеріалу.

1. Робота за опорною схемою «Прийоми зображення героя».



2. Евристична бесіда за характеристикою образу Тома.

- Назвіть риси характеру Тома, які вам подобаються, і ті, які – ні. Обґрунтуйте відповідь прикладами.
- Хто виховує Тома? Охарактеризуйте його родину.
- Яким постає перед нами дитинство головного героя? В які ігри полюбляє грати хлопчик? Які фантазії намагається втілити в життя?
- Як характеризують Тома його скарби?
- Що стало запорукою дружби між Томом і Геком?
- Які пригоди довелося пережити друзям? Які найкращі риси характеру вони виявили?
- Розкажіть про ставлення Тома до навчання. Що є джерелом його життєвого досвіду?
- Чому дорослі не розуміють вчинки Тома? Наведіть приклади, коли Том порушує заборони.
- Доведіть, що Том цінує свободу.
- Які епізоди свідчать, що Том – благородна і великодушна людина, що вміє пробачати?
- Чи впевнені ви, що Том заради справедливості готовий пожертвувати власним спокоєм і благополуччям? Обґрунтуйте свою думку.
- Доведіть, що сміливість – провідна риса героя.
- Що свідчить про кмітливість хлопчика?
- Які душевні переживання викликають повагу до героя?

- Як характеризує Тома його перша закоханість?
- Якими бачать Тома в сім'ї (брат, тітка), у школі, друзі, однолітки (Гек, Бен), Беккі, у місті (Тетчер, проповідник, місіс Гарпер, вдова Дуглас)?
- Як автор ставиться до свого героя?

3. Зоровий диктант «Блискавка».

- Зараз я буду вам демонструвати картки зі словами, а ви повинні записати лише ті, які відповідали б характеру Тома.

Відданість, жорстокість, хоробрість, працьовитість, жадібність, кар'єризм, готовність прийти на допомогу, доброта, ненависть до чесних людей, щирість, чесність, байдужість, підступність, зрадливість, вдячність, скромність, героїзм, витривалість, кмітливість, рішучість, безкорисливість, сила духу, жага пригод, винахідливість, волелюбність, вірність дружбі.

4. Усна характеристика образу Тома Соєра

12-річний Том – мешканець малого провінційного американського містечка Санкт-Петербург. Його життя минає в іграх і забавах, які раз у раз народжує його невгамовна фантазія. Хлопчина – сирота. Його виховує сестра покійної матері, благочестива тітонька Поллі. Йому не цікаве те життя, що тече навколо, але він змушений дотримуватися загальноприйнятих правил: ходити до школи, відвідувати у неділю церковну службу, охайно одягатися, чемно поводитися за столом, рано лягати спати. Але Том щоразу порушує ці правила, чим викликає обурення тітки.

Заповзятості і спритності Тому не бракує: паркан фарбують інші хлопчики, до того ж самі за це ще й щедро платять. Розіграти кого-небудь, вигадати щось незвичайне – це стихія Тома. Він багато читає, тож прагне і власне життя зробити таким яскравим, як у пригодницьких романах. Він влаштовує ігри в індіанців, піратів, розбійників. Через свою бурхливу енергію Том потрапляє у всілякі халепи: вночі на цвинтарі стає свідком убивства, присутній на власних похоронах. Утім Том не такий собі шибайголова, він здатний на героїчні вчинки, наприклад, коли рятує Беккі в Мак-Дугаловій печері.

5. Порівняльна характеристика Тома Соєра та Гека Фінна.

- За критеріями порівняйте образи героїв повісті.

	Том	Гек
Родина	Сирота, виховується тіткою.	Син п'янички, якому немає діла до власного сина, належить сам собі.
Добробут	Має все необхідне для життя.	Волоцюга, злидар, безхатько.
Ставлення до гри, фантазія	Життя проходить в іграх, забавах.	Ватажок та учасник хлопчачих ігор.
Ставлення до навчання	Змушений ходити на навчання, але школу не любить.	Ніхто не змушує ходити до школи.
Вірність дружбі	Вірний друг.	Прекрасний товариш не тільки в іграх, але і в складних ситуаціях.
Жага до пригод	Любить небезпеку і пригоди.	Стає учасником та ініціатором багатьох пригод.
Провідні риси	Сміливість, кмітливість, милосердя, рішучість, весела вдача.	
Ставлення городян	У ньому наче біс сидить, але став героєм, врятувавши Мефа.	Усі матері в містечку боялися, а діти заздрили. Визнали героєм після порятунку вдови.
Ставлення один до одного	Дружить з Геком, незважаючи на заборони, його не цікавить матеріальний стан і положення в суспільстві.	Цінує дружбу з Томом. Намагається вчитися в нього найкращого.

6. Засвоєння елементів теорії літератури.

ПРИГОДНИЦЬКА ЛІТЕРАТУРА – твори із захоплюючим сюжетом про складні випробування, через які проходять герої. В основі цих творів – напружені конфлікти особистого чи громадського життя, в яких персонажі найповніше виявляють риси свого характеру.

- Доведіть, що «Пригоди Тома Соєра» - пригодницька повість.

Ознаки пригодницького твору	«Пригоди Тома Соєра» як пригодницька повість
Основа сюжету – пригода, незвичайні, захоплюючі, напружені події.	Том і Гек – свідки вбивства на цвинтарі. Втеча на безлюдний острів. Порятунок вдови. Загублені в печері.
Велика кількість різноманітних таємниць, загадок.	Пошук скарбів.
Несподівані сюжетні повороти.	Індіанець Джо перекладає провину за скоєний злочин на Мефа. Втеча хлопчиків на острів Джексон. Втеча індіанця Джо із залу суду.
Складні випробування, через які проходять герої.	Страх перед кровожерливим індіанцем. Сміливість виступати в суді свідком. Шлях до порятунку в печері.
Упродовж тривалого часу незрозумілою є поведінка деяких персонажів.	Поведінка Тома напередодні суду.
Захоплюючий сюжет переплітається з вирішенням важливих проблем.	Проблема впливу світу дорослих на світ дитячих цінностей.
У пригодах розкривається характер персонажів.	Том і Гек виявили сміливість, силу духу, мужність; свідомо допомагали і співчували Мефу, врятували вдову Дуглас.

V. Підсумки.

- Знайдіть творче рішення. Доведіть, що основою пригод можна вважати випадок, продовживши перелік щасливих випадків, які допомагали Тому і Геку Фінну.

1. Випадково стали свідками злочину на цвинтарі.
2. Том випадково знайшов вихід з Мак-Дугалової печери.
3. ...
4. ...

VI. Домашнє завдання.

- 1) Завдання 5, ст..179 (усно)
- 2) Завдання 6, ст..179 (письмово)

Ставлення до героя негативних персонажів

Портретна характеристика

Пряма авторська характеристика

Прийоми зображення героя

Ставлення до героя позитивних персонажів

Риси характеру героя крізь призму його вчинків

Мовна характеристика

	Том	Гек
Родина		
Добробут		
Ставлення до гри, фантазія		
Ставлення до навчання		
Вірність дружбі		
Жага до пригод		
Провідні риси		
Ставлення городян		
Ставлення один до одного		

ПРИГОДНИЦЬКА ЛІТЕРАТУРА – твори із захоплюючим сюжетом про складні випробування, через які проходять герої. В основі цих творів – напружені конфлікти особистого чи громадського життя, в яких персонажі найповніше виявляють риси свого характеру.

Ознаки пригодницького твору	«Пригоди Тома Соєра» як пригодницька повість
Основа сюжету – пригода, незвичайні, захоплюючі, напружені події.	Том і Гек – свідки вбивства на цвинтарі. Втеча на безлюдний острів. Порятунок вдови. Загублені в печері.
Велика кількість різноманітних таємниць, загадок.	Пошук скарбів.
Несподівані сюжетні повороти.	Індіанець Джо перекладає провину за скоєний злочин на Мефа. Втеча хлопчиків на острів Джексон. Втеча індіанця Джо із залу суду.
Складні випробування, через які проходять герої.	Страх перед кровожерливим індіанцем. Сміливість виступати в суді свідком. Шлях до порятунку в печері.
Упродовж тривалого часу незрозуміло є поведінка деяких персонажів.	Поведінка Тома напередодні суду.
Захоплюючий сюжет переплітається з вирішенням важливих проблем.	Проблема впливу світу дорослих на світ дитячих цінностей.
У пригодах розкривається характер персонажів.	Том і Гек виявили сміливість, силу духу, мужність; свідомо допомагали і співчували Мефу, врятували вдову Дуглас.